

А. Ожога-Масловська

МИСТЕЦЬКІ ПАРАЛЕЛІ: ЯПОНСЬКЕ ПОНЯТТЯ ДЗУЙХІЦУ І ВІЗУАЛЬНІ СУЧАСНІ ПРАКТИКИ

А. Ozhoza-Maslovska

ARTISTIC PARALLELS: THE JAPANESE CONCEPT OF ZUIHITSU AND CONTEMPORARY VISUAL PRACTICES

Традиції написання щоденників в Японії сягають своїм корінням часів найперших писемних пам'яток. Японська щоденникова література набула значного поширення як мистецький жанр в епоху Хейан (794–1192 н. е.) До її надбань відносяться такі визначні доробки, як «Щоденник Тоса» (935), «Щоденник пані Мурасакі» (між 1008–1010). Однією з автобіографічних форм цього жанру є *дзуйхіцу* (яп. 随筆) — посилено рефлексивна форма оповідання. *Дзуйхіцу*, у перекладі «слідом за пензлем», характеризується миттєвим підпорядкуванням руху думки, почуття, емоції. Першим прикладом цього жанру в Японії є «Записки біля узголів'я» Сей Шьонагон — придворної дами, письменниці та поетки.

Увагу Сей Шьонагон в «Записках біля узголів'я» привертають звичайні, здавалося би, речі та явища, проте вона завжди бачить у них нове, несподіване, ніби вперше відкриваючи для себе світ. Самі назви данів (главок) підтверджують це відкриття нового: «Те, що засмучує», «Те, що викликає посмішку», «Те, що набридає», «Те, що дороге як спогад» тощо. Жодна дрібниця не залишається поза увагою авторки та фіксується напрочуд чуттєво, образно, влучно.

Жанр *дзуйхіцу* багато в чому відбиває цінність миттєвості, що стала одним із засадничих принципів японської культури і простежується в різноманітних видах мистецтв — від саду, ікебани, живопису до чайної церемонії. Твір *дзуйхіцу*, на перший погляд, може здатися купою розрізаних фрагментів, при цьому кожен з них є самодостатнім, таким, де дрібна деталь вміщує значно більші та глибші змісти.

Звернення до формату щоденника спостерігається і в сучасних візуальних практиках українських митців. Декілька проектів харківського художника Гамлета Зінковського — це особисті щоденники автора, в яких він ділиться своїми думками, почуттями та подіями 2019–2021 рр. Кожного дня художник відтворював пережите на маленьких аркушах паперу, тонкими лініями окреслюючи буденні ситуації, які наштовхують глядача на роздуми щодо сенсу життя, плину часу, емоційного стану.

«Карантинний щоденник» — виставковий проект студентів кафедри актуальних мистецьких практик Львівської національної академії мистецтв, репрезентований у Галереї ЛНАМ 2021р. На виставці демонструвалися відео та фото роботи, створені у березні-квітні 2020 р., які фіксували буденні моменти життя у ситуації соціальної обмеженості. Новий досвід ізоляції, заглиблення у світ власних почуттів, рефлексій і думок спонукали молодих художників, «слідуючи за пензлем», відтворювати в художній формі події за той час, коли чи не кожен у той чи інший спосіб зіткнувся з відчуттям не досяжності та обмеженості. Але проект «Карантинний щоденник», у традиціях японського жанру *дзуйхіцу*, не фокусується на обмеженні як втраті, а пропонує звернути увагу на буденні речі, які раніше залишалися поза увагою, вдумливо вдивитися в себе та світ, що оточує.

До щоденникового формату в проектах «Фіксація» та «ЯПОНІЯ: напівтон» звертається і Марія Гельман (Київ). У своїй серії графічних робіт — візуальних

нотатках про враження, спостереження під час перебування в Японії, витриманих у техніці малюнку тушшю, авторка свідомо апелює до традиції *дзуйхіцу*. Її швидкий пензель змальовує подробиці зустрічей з пересічними японцями, персонажами театру кабукі та буденним життям кіюгоських вулиць. Ці проекти стали рефлексією художниці з приводу японської дійсності в умовах посттравматичного синдрому. Проекти відображають, як з кожним візитом до Японії зміщувалися акценти її сприйняття японського суспільства, як у свідомості художниці «трансформувалися міфи про країну та відкривалися нові напівтони справжньої Японії».

Отже, простежуються певні паралелі між старовинним японським поняттям *дзуйхіцу* і художніми прийомами, які використовують українські митці. Наявність таких паралелей свідчить про актуальність щоденникового формату, який може використовуватися автором як автономно, так і в якості парафразу. Прийом слідування за пензлем, як спосіб бачення, як можливість простежити і зафіксувати у часі цінність і неповторність буденних на першій погляд моментів, як художня рефлексія, виявляється затребуваним і актуальним в сучасних візуальних практиках.

С. Пілюгіна

АНИМЕ: ДОСЛІДНИЦЬКІ ПАРАДИГМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЧЕННЯ

S. Piliuhina

ANIME: RESEARCH PARADIGMS AND STUDY PERSPECTIVES

Японська анімація є одним із важливих і, без сумніву, впливових явищ сучасної японської культури. Вона давно перестала бути продукцією для внутрішнього попиту, успішно завойовуючи глядацьку аудиторію по всьому світі. У Європі, США і в Україні, зокрема, існують різноманітні інтернет-платформи, що об'єднують шанувальників аніме для обміну актуальною інформацією та дискусій. Водночас до академічного наукового дискурсу аніме як вид аудіовізуального мистецтва потрапив відносно нещодавно — у 2000-х рр. Серед найбільш ґрунтовних праць — монографія І. Кондри «*Душа аніме. Сумісна творчість та історія успіху японських ЗМІ*» (2013). Зазначена праця формує базові знання про виробництво та соціальні аспекти аніме. Техніка анімації та її ретроспективний огляд подані в книзі Т. Ламарр «*Аніме-машина*» (2009), що також дозволяє її віднести до фундаментальних текстів у дослідженні японської анімації. Наступна робота вченого «*Екологія аніме. Генеалогія телебачення, анімації та ігрових медіа*» (2018) вписує аніме у більш широкий контекст розвитку медійної галузі і водночас дозволяє побачити його перспективи.

До праць загального характеру, що пропонують різні з точки зору повноти огляду історії анімації з коментарями відносно найбільш репрезентативних стрічок, можна долучити дослідження Дж. Клементса, Р. Денісона, С. Напье. Серед робіт, які пропонують принципово новітні та перспективні дослідницькі парадигми, відзначимо працю С. Суан «*Парадокс аніме: моделі та практики кризь призму традиційного японського театру*» (2013). Намічені автором паралелі з японськими театральними формами не є вичерпними, але надають змогу зрозуміти принципи та прийоми розробки образно-змістовної структури твору. У книзі Т. Джоліон Барака «*Спираючись на традиції: манга, аніме та релігійність у сучасній Японії*» (2012) подається приклад дослідження репрезентації історико-культурних явищ в аніме.